

УДК 330.34.014

*Горін Н.О., канд. екон. наук, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»***СОЦІАЛЬНО-ТЕХНОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Розглянуто соціально-технологічну парадигму як основу розвитку підприємництва та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Виокремлено основні етапи концептуалізації технологічних чинників соціально-економічного розвитку у вітчизняній економічній думці. Розкрито роль підприємництва у забезпеченні стійкості національної економіки щодо зовнішніх і внутрішніх негативних впливів.

Ключові слова: *інновації, підприємництво, економічний розвиток, конкурентоспроможність, соціальний капітал, національна економіка, соціально-технологічна парадигма.*

Найактуальнішим викликом сьогодення є забезпечення життєздатності, саморозвитку та конкурентоспроможності національного господарства у динамічному глобалізованому економічному просторі. Сучасна модель соціального розвитку ставить перед економікою вимоги ефективності, сталості та креативності як засадничі принципи її функціонування. Досягнення оптимальності в розподілі та використанні обмежених ресурсів, мінімізація витрат і максимізація корисного результату виробництва як характеристики ефективності економіки не вимагають кардинальної зміни підходів до трактування змісту економічної діяльності. Натомість сталість та креативність як істотні риси постіндустріальної економіки, що базується на знаннях і орієнтована на збалансування економічних, соціальних і екологічних вимірів господарської діяльності, передбачають перегляд усталених поглядів на економічний розвиток, його чинники та результати.

Чільне місце в системі рушіїв і механізмів економічної динаміки посідає підприємницька діяльність. Адже за визначенням вона характеризується інноваційністю та спрямована на досягнення соціально значимих результатів [1, с. 83]. Проте у вітчизняній економічній літературі впродовж тривалого часу теоретико-методологічні підходи до трактування технологічних змін як основи розвитку господарства і суспільства базувалися на предметно-речових, фінансово-інвестиційних, ресурсно-затратних аспектах забезпечення виробництва, а не на інноваційних функціях підприємця. Це було зумовлено панівною ідеологією, політичною та економічною системами.

Питання взаємозв'язку соціальних аспектів підприємництва та його інноваційного змісту, на жаль, і сьогодні не є предметом фахових досліджень. Водночас окремі автори та наукові колективи порушують проблематику діалектичної взаємодії інноваційного розвитку та соціальної політики в контексті координації України з економічною стратегією ЄС [2, с. 223–242]; розвитку аграрного сектору національного господарства [3; 4]; формування високотехнологічної сфери промисловості [5]; зміни існуючих засад економічного розвитку та створення умов для активного використання можливостей вітчизняного науково-технічного й інноваційного потенціалів [6].

Метою статті є спроба комплексного висвітлення зміни парадигмальних підходів до трактування технологічних чинників економічного зростання в контексті процесів соціалізації економіки, розкриття ролі підприємництва у формуванні нової моделі самопідтримуючого цивілізаційного розвитку на інноваційній основі.

Питання шляхів та пріоритетів економічного розвитку стали предметом досліджень українських вчених у другій половині XIX – початку XX ст. Аналіз технологічних і науково-

технічних чинників виробництва проводився з точки зору зростання продуктивних сил та їх корисності для суспільства, оскільки вдосконалені машини та технології скорочують витрати, збільшують прибутки підприємців і саме це створює стимул до їх застосування. У працях економістів періоду ранньоїіндустріальних перетворень, зокрема А. Антоновича, М. Бернацького, Д. Піхна, Л. Федоровича, П. Фоміна, доміантними виявились положення, що розкривають суперечливий характер взаємозв'язку між структурно-технологічними змінами господарства та розвитком монополістичних тенденцій в економіці. Про трансформацію конкурентного середовища внаслідок посилення інноваційності господарської діяльності, концентрацію виробництва і збуту, збільшення масштабів ринку писали В. Железнов та М. Назаревський. Дослідженням впливу індустріальних перетворень на соціальні наслідки господарського розвитку займалися С. Булгаков, В. Железнов, О. Миклашевський, М. Туган-Барановський, С. Фармаковський, І. Янжул [7, с. 237–242].

За умов розвитку ринкових засад у господарському середовищі в українській економічній думці розроблялися теоретичні основи підприємництва як активного чинника економічного розвитку та інноваційної ролі підприємця, що полягає у забезпеченні ефективної алокації ресурсів і технологічної модернізації виробництва (праці К. Воблого, В. Железнова, М. Туган-Барановського, М. Цитовича та інших). Представники Київської наукової школи (М. Бунге, А. Антонович, Д. Піхно) та етико-історичного напрямку політичної економії (О. Миклашевський, Г. Симоненко, І. Янжул) відіграли ключову роль у формуванні в суспільній свідомості розуміння проблеми економічного розвитку на основі утвердження ринкових інститутів, консенсусу державницької політики та ліберальної економічної ідеології.

У контексті розгортання процесів ринкової трансформації господарського середовища та відповідної перебудови соціальної структури наприкінці ХІХ ст. були обґрунтовані теоретичні засади соціальної політики як засобу гармонізації суспільних відносин [8, с. 265–276]. М. Туган-Барановський уперше у вітчизняній економічній літературі порушив проблематику соціальних відносин як чинника економічного розвитку [9, с. 541–553]. На межі ХІХ–ХХ ст. в українській економічній думці склалися два відмінні підходи до розуміння місця людини в господарській системі: історико-етичний (визнання людини метою і мірою соціально-економічного прогресу) та прагматичний (трактування людини як продуктивної сили суспільства).

У радянський період вітчизняної історії людина як мета, засіб і міра соціального прогресу залишалася осторонь і фігурувала лише як один із факторів виробництва (носії робочої сили) та кінцевий споживач продукції. Принципи технічної політики визначались характером централізованої планової економіки. Основними серед них були такі: економії суспільної праці, плановості, впровадження технічних інновацій спочатку у великій (одержавленій) промисловості, концентрації ресурсів на ключових напрямках (у базових галузях), фінансового забезпечення, яке здійснювалося через централізоване нагромадження. Згідно з трактуванням радянськими вченими, зокрема, С. Галузою, О. Нестеренком, О. Хромовим, провідна роль технічного прогресу для забезпечення соціально-економічного розвитку була відведена основам розширеного соціалістичного відтворення інтенсивного розвитку економіки, ключовими факторами якого стали підвищення продуктивності суспільної праці та ефективності суспільного виробництва, обґрунтування ролі технічного прогресу як головної умови підвищення продуктивності праці. У дослідженнях В. Александрової, В. Лисичкіна, Ф. Хилюк, В. Чиркова та С. Ямпольського подано методи вимірювання, аналізу, планування та прогнозування науково-технічного прогресу.

Особливостями практичної реалізації взаємодії та взаємозумовленості науково-технічного прогресу і соціально-економічного розвитку суспільства на основі управління науково-технічним прогресом у адміністративно-плановій економіці були такі: при

плануванні розвитку науки й техніки закладався комплексно-програмний підхід; головним інструментом економічного стимулювання розробок нової техніки був централізований розподіл ресурсів; за рахунок державного бюджету покривалась основна частина видатків на науково-дослідну та проектно-конструкторську діяльність, що давало можливість реалізовувати єдину державну технічну політику; дотримання вимог економічної вигідності створення нової техніки та її застосування; управління науково-технічним процесом на нормативній основі; передумовою впровадження у виробництво нових технологій було врахування екологічних аспектів, а технологія, що чинила непоправний негативний вплив на навколишнє середовище, не вважалася прогресивною.

Реалізація в планово-адміністративній економіці єдиної державної технічної політики забезпечувала єдність науково-технічних і соціально-економічних завдань та реалізовувалась через державні програми науково-технічного прогресу. Реалізація технічної політики передбачала комплексне вирішення завдань вдосконалення виробництва, зокрема, випуск нових засобів виробництва, матеріалів, технологій; покращення організації виробничого процесу та управління; створення автоматизованих систем управління технологічними процесами; розвиток енергетики, електротехніки та машинобудування. Головними програмними документами реалізації технічної політики були п'ятирічні плани розвитку народного господарства. В них визначались обсяги виробничих, трудових, фінансових та матеріальних ресурсів, необхідних для створення та впровадження нових видів техніки, технологій, проведення наукових досліджень, експериментів і покращення матеріальної бази науки.

Разом з тим надмірна централізація та бюрократизація у підходах до управління науково-технічним прогресом призвели деякою мірою до закріплення сировинного сценарію технологічного розвитку радянської економіки. Серед головних причин цього процесу можна виділити такі: виробнича монополізація; орієнтація на задоволення військових потреб країни; поєднання елементів ринкового механізму із механізмом планового господарства; орієнтація господарських органів на виконання річних планів, бажання вислужитись перед керівництвом партії, прагнення до залагодження поточних економічних проблем без розуміння їх глибинних причин, вузькість мислення та пріоритет тактики над стратегією; недостатня увага до фундаментальних науково-технічних досліджень і низька якість експериментальної бази; складність прийняття управлінських рішень, надмірна тривалість погоджень з іншими міністерствами та відомствами міжгалузевих проблем, що виникали в процесі виготовлення нової техніки, перешкождали науково-технічному прогресу.

На сучасному етапі є нагальною необхідність кардинальних змін у структурі національного господарства та становленні нової парадигми суспільного поступу. Цей процес відбувається через прогнозування науково-технологічного розвитку та визначення пріоритетів економічного розвитку України, зокрема на макrorівні (визначення технологічних напрямів), мікрорівні (з позицій бізнесу) та регіональному рівні. Факторами, що обумовлюють вибір сценарію технологічного розвитку є: технологічні заділи, компетенції, рівень розвитку національної інноваційної системи (НІС), програмно-проектний підхід, технологічне знання. При цьому науково обґрунтованою є зважена селективна науково-технічна політика для уникнення розпорощення обмежених фінансових ресурсів і підтримання «критичних технологій» [10], що зможуть забезпечити високу конкурентоздатність на вузькому сегменті світового ринку.

Науково-технічний прогрес як необхідна складова переходу до нової соціально-технологічної парадигми розвитку виступає внутрішньою енергією економічної системи та характеризується органічним самовпливом науки й техніки на розвиток і ефективність виробництва. Прогресивні зміни у технологіях і структурі виробництва визначають конкурентоспроможність національної економіки та її здатність до саморозвитку. Економічна

теорія технологічних змін розглядає науково-технічні та організаційно-технологічні нововведення як ключовий чинник підвищення ефективності виробництва та покращення якості життя. Виокремимо найплідніші теоретичні положення щодо обґрунтування пріоритетів економічного розвитку України:

- визначення національних пріоритетів у два етапи: на першому з ряду альтернатив (аграрна периферія, сировинна периферія, індустріальна економіка, постіндустріальна) визначається майбутній тип економіки та притаманні йому пріоритети; на другому здійснюється конкретизація пріоритетів з урахуванням національної специфіки [11];

- ранжування пріоритетів з урахуванням реальної оцінки потенціалу країни в рамках перспективних напрямів розвитку домінуючого сьогодні і перспективного технологічних укладів [12];

- зміна превалюючих цінностей і вимірів економічного розвитку, зокрема, підвищення безпеки виробництва, застосування енергоощадних і безвідходних технологій, оздоровлення навколишнього середовища, соціальна спрямованість виробництва та реалізація людського потенціалу суспільства [3; 10; 11];

- виокремлення етапів структурно-технологічної модернізації, що відрізняються за своїми завданнями і змістом, зокрема, на першому етапі – створення інституційних, інфраструктурних та економічних засад структурно-інноваційних перетворень, що мають втілюватись в єдиній національній системі їх нормативно-правового та організаційного забезпечення (головними засобами виступають державна підтримка структурних пріоритетів, створення рівних умов конкуренції, захист прав власності, активізація людського капіталу, запровадження світових стандартів якості продукції); на другому етапі – формування та накопичення науково-технологічного, ресурсного та інтелектуального потенціалу структурно-інноваційних змін, забезпечення їх імплементації у виробництво на ринковій основі; на третьому етапі – забезпечення економічного розвитку за рахунок реалізації масштабних структурно-інноваційних змін через отримання мультиплікативного ефекту від модернізації технологічної бази економіки та формування сприятливого для інновацій інституційного середовища (структурні зміни мають бути спрямовані на використання сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, притаманних стадії постіндустріального розвитку та сприяти інтеграції вітчизняного виробництва у глобальну економічну систему) [13; 14];

- обґрунтування необхідності включення «критичних технологій» (спроможних найближчим часом вирішити проблеми виробництва продуктів харчування, лікарських препаратів, медичної техніки; забезпечити радикальне зниження рівня енергоємності основних виробничих галузей і залежності країни від імпорту енергоносіїв; підвищити обороноздатність країни) до кожного пріоритетного напрямку технологічного розвитку; аргументація необхідності проведення селективної науково-технічної політики, що передбачала б виокремлення трьох секторів в інноваційній піраміді, вершину якої становить вузький сектор проривних технологій, заснованих на вітчизняних винаходах, що зможуть забезпечити високу конкурентоздатність на вузькому сегменті світового ринку та принести значні доходи за умови масштабної та якісної реалізації пріоритету [10];

- розроблення стратегії використання унікального інноваційного потенціалу оборонно-промислового комплексу країни на основі визначення пріоритетів технологічного розвитку ОПК, концентрації ресурсів на найпроривніших напрямках підвищення конкурентоздатності оборонно-промислової галузі та створення спеціальної техніки, конкурентної на світових ринках [15].

Таким чином, у сучасній економічній науці, з одного боку, утверджується усвідомлення обмеженості традиційного розуміння економічної динаміки, що базується на неокласичному аналізі статичної моделі, робляться спроби подолання так званої «парадиг-

ми ресурсного розвитку», яка оперує поняттями стійкого зростання на основі кількісних параметрів, а з іншого – інерція мислення та консерватизм існуючих інституцій призводять до продукування еkleктичних варіантів поєднання старих і нових підходів, наслідком чого є різноманітні варіанти «модернізації», тобто осучаснення традиційної ресурсозатратної, імпортозалежної, імітаційно-адаптаційної моделі наздоганяючого розвитку, що сформувалася в добу індустріальних перетворень господарства.

Парадигма інноваційного розвитку постіндустріального суспільства спирається на знання економіку, основний ресурс якої – необмежений. Це підриває уявлення про зміст економічної діяльності (вибір можливостей в умовах обмежених ресурсів) та механізми регуляторної діяльності держави (дотримання пропорцій і забезпечення стабільності, перерозподіл ресурсів і доходів). Але економіка, що базується на знаннях, виявляє свій потенціал і переваги лише за умови їх постійної генерації, що вимагає комплексного інституційного забезпечення та потужних мотиваційних механізмів, оптимального поєднання науково-технічної та соціально-економічної складових суспільного прогресу [16, с. 554].

У сучасній європейській стратегії економічного розвитку в центрі економічної політики – інвестиції в людину. Це можливість вирішити, з одного боку, проблему формування економіки знань, основним ресурсом якої є творча інтелектуальна праця, а з іншого, – вирішення проблем екологічної безпеки, охорони життя і здоров'я, соціальної незахищеності, бідності, безробіття тощо. Майбутній добробут прямо залежить від створення нових конкурентоспроможних продуктів і виробництв, що з'являються в результаті підтримки прогресивних технологічних змін та розвитку людського потенціалу.

Сьогодні відбуваються трансформаційні процеси глобального масштабу, світ перетворюється з вертикального на горизонтальний. Змінюється все, і економіка насамперед. Яскравим українським прикладом таких змін є купівля американською компанією «Snapchat» одеського стартапу «Looksey» за 150 млн дол. [17]. Це потужний індикатор, який характеризує сьогодишню ситуацію в країні, коли глобалізація дає шанс взяти участь у формуванні майбутнього. При цьому головне питання для країни полягатиме в тому, чи стане для нас історія «Looksey», що породжує смисли, продукує шалену додану вартість та продає інтелектуальну власність, прикладом та вектором розвитку, чи й надалі домінуватиме олігархічна економічна система, що базується на вмінні експлуатувати власність та освоювати бюджетні гроші.

Найефективнішим механізмом стимулювання технологічних змін є ринкове конкурентне середовище, в яке держава втручається таким чином, щоб захищати і заохочувати тих економічних суб'єктів, які беруть на себе інноваційну ініціативу [14, с. 27]. Тому підприємництву як виду економічної діяльності належить особлива роль у практичному утвердженні інтелектуальної сталої економіки на засадах соціально-технологічної парадигми суспільного розвитку. Підприємницька діяльність не тільки забезпечує насиченість ринку товарами та послугами, сприяє розвитку конкуренції, змінює соціальну структуру суспільства та активно впливає на його інституційну динаміку, але й слугує сферою розвитку та реалізації людського інноваційного потенціалу України, зміцнює конкурентоспроможність національної економіки та геополітичних позицій держави.

Водночас позитивних соціоекономічних результатів можна очікувати тільки за умови подолання системних деформацій вітчизняного підприємництва. Йдеться про такі його риси, як компрадорська спрямованість; пошук і використання можливостей отримання доходів через встановлення та реалізацію монопольної влади; залежність від держави та «приватизація» самої держави олігархічними кланами. З урахуванням сучасних реалій варто сконцентруватися на проблемі переорієнтації бізнесу з рентоорієнтованої діяльності, націленої на «каналізацію» бюджетних коштів, до істинного (інноваційного) змісту підприємництва, що

становить основу техніко-технологічного прогресу та забезпечує формування нової якості життя.

Важливим напрямом зміцнення стійкості національного господарства до зовнішніх і внутрішніх викликів, підвищення економічної безпеки є виявлення можливостей та розроблення шляхів розвитку підприємництва як способу трансформації споживацько-утриманської моделі (зростання витрат на соціальний захист безробітних, переселенців, інвалідів, бідного працюючого населення тощо) в систему соціально-економічного залучення та активізації всіх верств населення, перетворення соціального потенціалу на капітал.

Суспільна трансформація за умов інституційної недостатності призводить, з одного боку, до посилення невідповідності декларованих цілей та пріоритетів технологічного розвитку, з іншого – до реальних процесів. Враховуючи історичну траєкторію розвитку вітчизняного господарства та досвід регулюючої ролі держави у сприянні індустріальним перетворенням на сучасному етапі жорсткої глобальної конкуренції, державне регулювання має сприяти самопідтримуючому технологічному зростанню та сталому економічному розвитку, не створюючи інституційних бар'єрів для реалізації інвестиційно-інноваційних ринкових механізмів. Для досягнення довгострокових цілей збалансованого економічного розвитку завдання модернізації не повинні обмежуватися вдосконаленням технологій і підвищенням ефективності використання ресурсів, а включати широкий комплекс інституційних змін.

Висновки. Спроба поєднання різних концептуальних засад щодо трактування змісту, пріоритетів і джерел розвитку економіки, зокрема неокласичної концепції економічного розвитку, теорії ендогенного зростання, концепції сталого розвитку як теоретико-методологічної основи модернізації національного господарства зумовлює внутрішню суперечність науково-практичних підходів до визначення стратегії економічного розвитку та низьку ефективність регуляторних заходів держави. Тому важливо змінити традиційні уявлення про ресурси розвитку (земля, праця, капітал; енергоносії, інвестиції, технології) включивши те, що розглядається як результат, до рушіїв, чинників. Одним з найважливіших сучасних ресурсів економічного розвитку, поряд з природними, інвестиційними та людськими, виступає соціальний капітал, основними складовими якого є довіра та відповідальність. Перехід до моделі самопідтримуючого цивілізаційного розвитку, основний акцент в якій зроблено на необхідності співвідношення цілей економічного розвитку із загально-цивілізаційними цілями та аксіологічними засадами суспільної взаємодії, передбачає розвиток соціального партнерства та відповідального підприємництва заради майбутнього.

Можливість технологічних змін та їх використання стають вирішальним питанням економічної політики держави. Водночас розроблення та ефективна реалізація регуляторних заходів у сфері підприємницької діяльності можливі лише з урахуванням історичних закономірностей і національних особливостей еволюції інституту підприємництва. Вони виявлялися, по-перше, в характері інституційної взаємодії держави та бізнесу; по-друге, у спрямуванні значної частини інноваційного потенціалу підприємництва не на технічну модернізацію виробництва, а на винаходження моделей і схем експлуатації суспільного сектору економіки та перерозподілу державних фінансів; по-третє, в становленні та деформації традиції соціально-відповідального підприємництва. Саме ці риси визначають перспективи розвитку вітчизняного підприємництва в контексті забезпечення сталого економічного розвитку, національної безпеки та добробуту громадян.

Аналіз теоретичних досліджень трансформаційної економіки та історичного досвіду господарських реформ дає підстави визначити такі інституційні умови економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національного господарства: 1) ефективна інституційна взаємодія держави та економічних суб'єктів; 2) консолідація суспільства на основі самоідентифікації, розвитку національної культури (в тому числі економічної)

та державної ідеології; 3) створення демократичних механізмів контролю над державою та зміцнення інституційної довіри. Інституційними чинниками економічного розвитку є цінності та пріоритети суспільства; трансформація системи державного управління; зміни законодавства, норм і правил соціальної взаємодії та ділової комунікації; рівень відповідальності держави (в особі органів державної влади), суспільства (громадських спілок і політичних організацій), господарських суб'єктів; рівень політичної та економічної демократизації: підзвітність, підконтрольність, зворотний зв'язок між суспільством і органами влади, залучення громадян до державного управління. Дотримання названих інституційних параметрів забезпечить перехід до нової моделі суспільного розвитку, що базується на активізації соціальних та інноваційно-технологічних чинників прогресу.

Список використаних джерел

1. *Близнюк В.В.* Людський капітал як фактор економічного розвитку / В.В. Близнюк // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 2. – С. 64–78.
2. *Одотюк І.В.* Високотехнологічна сфера промисловості України: ресурсні можливості розвитку : моногр. / І.В. Одотюк, О.Б. Саліхова, Л.А. Мусіна та ін. ; за ред. І.В. Одотюка. – К. : ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2013. – 392 с.
3. *Небрат В.В.* Еволюція ринкових інститутів в Україні : моногр. : у 2 ч. / В.В. Небрат, Н.А. Супрун та ін. ; за ред. В.В. Небрат. – К. : ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2012. – Ч. 1. – 332 с.
4. *Завгородня О.* Структурна динаміка як фактор інноваційного розвитку національної економіки / О. Завгородня // Економіка України. – 2004. – № 11. – С. 34–41.
5. *Федулова Л.І.* Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика : моногр. / Л.І. Федулова, В.П. Александрова, Ю.М. Бажал, М.С. Данько, І.В. Одотюк, Т.І. Щедрина ; ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – К. : Основа, 2005. – 549 с.
6. *Шубравська О.В.* Інноваційні трансформації аграрного сектору економіки : моногр. / О.В. Шубравська та ін. ; за ред. О.В. Шубравської. – К. : ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2012. – 494 с.
7. *Інноваційна Україна 2020 : нац. доп. ; за заг. ред. В.М. Гейця та ін.* – К. : ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2015. – 336 с.
8. *Єгоров І.Ю.* Науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні у контексті євроінтеграційних процесів : моногр. / І.Ю. Єгоров, І.А. Жукович, Ю.О. Рижкова, М.В. Пугачова ; Наук.-техн. комплекс стат. досліджень. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2006. – 223 с.
9. *Небрат В.В.* Еволюція теорії державних фінансів в Україні : моногр. / В.В. Небрат. – К. : ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2013. – 584 с.
10. *Онiкiєнко В.В.* Проблеми створення національної інноваційної системи: теоретико-методологічний аспект / В.В. Онiкiєнко, Л.М. Ємельяненко // Український соціум. – 2006. – № 2. – С. 125–133.
11. *Попова О.Л.* Сталий розвиток агросфери України: політика і механізми / О.Л. Попова. – К. : ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2009. – 352 с.
12. *Кіндзерський Ю.В.* Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / Ю.В. Кіндзерський, М.М. Якубовський, І.О. Галиця та ін. ; за ред. Ю.В. Кіндзерського. – К. : ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2009. – 928 с.
13. *Сделка года: Snapchat купил одесский стартап Looksey за \$150 млн* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ain.ua/2015/09/15/603453>

14. Бажал Ю.М. Стратегія економічного зростання Європейського Союзу / Ю.М. Бажал, І.В. Бураковський, Г.С. Григор'єв та ін. ; за ред. Ю.М. Бажала. – К. : Пульсари, 2013. – 280 с.
15. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу : пер. з англ. В. Старка. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 242 с.
16. Туган-Барановський М.І. Основи політичної економії / М.І. Туган-Барановський. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 628 с.
17. Небрат В.В. Українська економічна думка про чинники та пріоритети економічного розвитку : моногр. / В.В. Небрат, Н.А. Супрун та ін. ; за ред. В.В. Небрат. – К. : ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2014. – 396 с.

References

1. Blyznyuk V.V. *Lyuds'kyi kapital yak faktor ekonomichnogo rozvytku* [Human capital as a factor of economic development]. *Ekonomika i prognozuvannya – The Economy and Forecasting*, 2005, No. 2, p. 64–78 [in Ukrainian]
2. Odotyuk I.V., Salikhova O.B., Musina L.A. et al. *Vysokotekhnologichna sfera promyslovosti Ukrainy: resursni mozhlyvosti rozvytku: monogr.; za red. I.V. Odotyuka* [High-tech industry of Ukraine: development resources: monograph., ed. by I. V. Odotyuk]. Kyiv, Institute for Economics and Forecasting Ukrainian National Academy of Science, 2013, 392 p. [in Ukrainian]
3. Nebrat V.V., N.A. *Suprun ta in. Evolyutsiya rynkovykh instytutiv v Ukraini: monogr.: u 2 ch.; za red. V.V. Nebrat* [The evolution of market institutions in Ukraine: monograph.: 2 parts.; ed. by V.V. Nebrat]. Kyiv, Institute for Economics and Forecasting Ukrainian National Academy of Science, 2012, Part. 1, 332 p. [in Ukrainian]
4. Zavgorodnya O. *Strukturna dynamika yak faktor innovatsiinogo rozvytku natsional'noi ekonomiki* [Structural dynamics as a factor of the national economy innovative development]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 2004, No. 11, pp. 34–41 [in Ukrainian]
5. Fedulova L.I., Aleksandrova V.P., Bazhal Yu.M., Dan'ko M.S., Odotyuk I.V., Shchedrina T.I. *Innovatsiynirozvytokekonomiky: model', systema upravlinnya, derzhavna polityka: monogr.* [Innovative development of economy: model, management system, public policy: monograph.]. Institute for Economics and Forecasting Ukrainian National Academy of Science. Kyiv, Osнова, 2005, 549 p. [in Ukrainian]
6. Shubravs'ka O.V. *Innovatsiini transformatsii agrarnogo sektoru ekonomiki: monogr.; za red. O.V. Shubravs'koi* [Innovative transformation of the agricultural sector: monograph. ed. by A.V. Shubravska]. Kyiv, Institute for Economics and Forecasting Ukrainian National Academy of Science, 2012, 494 p. [in Ukrainian]
7. *Innovatsiina Ukraina 2020: nats. dop.; za zag. red. V.M. Geitsya ta in.* [Innovative Ukraine 2020: national. rep; ed. by V.M. Heyets et al.]. Kyiv, Institute for Economics and Forecasting Ukrainian National Academy of Science, 2015, 336 p. [in Ukrainian]
8. Yegorov I.Yu., Zhukovich I.A., Rizhkova Yu.O., Pugachova M.V. *Naukovo-tekhnichna ta innovatsiina diyal'nist' v Ukraini u konteksti evrointegratsiinykh protsesiv: monogr.; Nauk.-tekhn. kompleks stat. doslidzhen'* [Scientific-technical and innovative activity in Ukraine in the context of European integration processes: monograph.; sciences.-tech. complex stat. research]. Kyiv, IVTs Derzhkomstatu Ukrainy, 2006, 223 p. [in Ukrainian]
9. Nebrat V.V. *Evolyutsiya teorii derzhavnykh finansiv v Ukraini: monogr.* [The evolution of the theory of public Finance in Ukraine: monograph.]. Kyiv, Institute for Economics and Forecasting Ukrainian National Academy of Science, 584 p. [in Ukrainian]

10. Onikienko V.V., Yemel'yanenko L.M. *Problemy stvorenniya natsional'noi innovatsiinoi systemy: teoretyko-metodologichnyi aspekt* [Problems of national innovation system creation: theoretical and methodological aspect]. *Ukrains'kyi sotsium – Ukrainian society*, 2006, No. 2, p. 125–133 [in Ukrainian]
11. Popova O.L. *Stalyi rozvytok agrosfery Ukrainy: polityka i mekhanizmy* [Sustainable development of the agricultural of Ukraine: policy and mechanisms]. Kyiv, Institute for Economics and Forecasting Ukrainian National Academy of Science, 2009, 352 p. [in Ukrainian]
12. Kindzers'kyi Yu.V., Yakubovs'kyi M.M., Galitsya I.O. ta in. *Potentsial natsional'noi promyslovosti: tsili ta mekhanizmy efektyvnogo rozvytku; za red. Yu.V. Kindzers'kogo* [The capacity of the national industry: objectives and mechanisms for effective development; ed. by Yu. Kindzers'ky]. Kyiv, Institute for Economics and Forecasting Ukrainian National Academy of Science, 2009, 928 p. [in Ukrainian]
13. *Sdelka goda: Snapchat kupil odesskii startap Looksery za \$150 mln* [Deal of the year: Snapchat bought a startup Looksery Odessa for \$150 million], available at: <http://ain.ua/2015/09/15/603453> [in Ukrainian]
14. Bazhal Yu.M., Burakovs'kyi I.V., Grigor'yev G.S. ta in. *Strategiya ekonomichnogo zrostannya Yevropeis'kogo Soyuzu; za red. Yu.M. Bazhala* [Economic Growth Strategy of the European Union; ed. by Yu.M. Bazhal]. Kyiv, Pul'sari, 2013, 280 p. [in Ukrainian]
15. Shumpeter I. *Teoriya ekonomichnogo rozvytku: doslidzhennya prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnogo tsyклу: per. z angl. V. Starka* [The theory of economic development: a study of profits, capital, loan, interest and economic cycle: trans. English V. Stark]. Kyiv, Vyd. dim «Kyevo-Mogylyans'ka akademiya», 2011, 242 p. [in Ukrainian]
16. Tugan-Baranovs'kyi M.I. *Osnovy politychnoi ekonomii* [Principles of political economy]. L'viv, Ivan Franko National University of Lviv, 2003, 628 p. [in Ukrainian]
17. Nebrat V.V., Suprun N.A. ta in. *Ukrains'ka ekonomichna dumka pro chynnyky ta priorityety ekonomichnogo rozvytku: monogr.; za red. V.V. Nebrat* [Ukrainian economic thought about the factors and priorities of economic development: monograph.; ed. by V. V. Nebrat]. Kyiv, Institute for Economics and Forecasting Ukrainian National Academy of Science, 2014, 396 p. [in Ukrainian]

Отримано 21.09.15

Горин Н.О., канд. экон. наук, научный сотрудник отдела экономической истории
 ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

СОЦИАЛЬНО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКАЯ ПАРАДИГМА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Рассмотрена социально-технологическая парадигма как основа развития предпринимательства и повышения конкурентоспособности национальной экономики. Выделены основные этапы концептуализации технологических факторов социально-экономического развития в отечественной экономической мысли. Раскрыта роль предпринимательства в обеспечении устойчивости национальной экономики к внешним и внутренним негативным воздействиям.

Ключевые слова: инновации, предпринимательство, экономическое развитие, конкурентоспособность, социальный капитал, национальная экономика, социально-технологическая парадигма.

Gorin N.O. PhD Economics, scientific fellow, department of economic history, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences (Kyiv)

SOCIO-TECHNOLOGICAL PARADIGM OF ENTREPRENEURSHIP

The article presents socio-technological paradigm as the basic for entrepreneurship development and improving the competitiveness of national economy. Author highlighted main periods of technological factors conceptualization for socio-economic development in national economic thought. Defined was the role of entrepreneurship providing stability for national economy against external and internal negative influences.

Keywords: innovation, entrepreneurship, economic development, competitiveness, social capital, national economy, socio-technological paradigm.